

POLSKA**RAPORT NA TEMAT PRZESTRZEGANIA PRAW CZŁOWIEKA****POLSKA 2019 r.****STRESZCZENIE**

Polska jest republiką z demokratycznym systemem wielopartyjnym. Dwuizbowy parlament składa się z izby wyższej - Senatu, oraz izby niższej - Sejmu. Władza wykonawcza podzielona jest pomiędzy prezydenta i Radę Ministrów, na czele której stoi premier. W wyborach parlamentarnych, które odbyły się 13 października, rządząca partia Prawo i Sprawiedliwość (PiS) zachowała większość w Sejmie, ale straciła większość w Senacie. Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) przeprowadziła obserwację wyborów. OBWE odnotowała powszechne zaufanie do organów wyborczych, wskazała, iż wybory odbywały się w atmosferze „głębokich podziałów politycznych” oraz stwierdziła, że „stronniczość mediów i nietolerancyjna narracja w kampanii wyborczej były bardzo niepokojące”.

Ogólnokrajowym organem ścigania jest policja, podzielona na jednostki rejonowe i wojewódzkie, nadzorowana przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Straż graniczna odpowiedzialna jest za bezpieczeństwo granic i zwalczanie nielegalnej migracji i podlega pod Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW) odpowiada za ściganie i walkę z przestępczością zorganizowaną, zagrożeniami terrorystycznymi i rozprzestrzenianiem broni masowego rażenia. Centralne Biuro Antykorupcyjne (CBA) zajmuje się walką z korupcją na szczeblu rządowym, w wymiarze gospodarczym i finansowym oraz może prowadzić dochodzenia w każdej sprawie dotyczącej środków publicznych. Premier mianuje i nadzoruje szefa i zastępców szefów CBA i ABW, którzy również podlegają parlamentowi. Władze cywilne utrzymywały skuteczną kontrolę nad służbami bezpieczeństwa.

Istotne naruszenia praw człowieka wiązały się z: karami za zniesławienie; przemocą lub groźbami przemocy wobec lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transseksualnych i interseksualnych (LGBTI) oraz przestępstwami przemocy i groźbami przemocy wobec członków mniejszości etnicznych.

Rząd podjął kroki w celu zbadania, oskarżenia i ukarania urzędników, którzy dopuścili się łamania praw człowieka. Nie wpłynęły doniesienia o bezkarności służb bezpieczeństwa.

POLSKA

Część 1. Poszanowanie prawa do integralności cielesnej, w tym wolności od takich zjawisk jak:

a. Arbitralne pozbawienie życia lub inne bezprawne lub motywowane politycznie przypadki pozbawienia życia

Nie pojawiły się doniesienia na temat tego, by władze lub osoby działające z ich ramienia dokonywały arbitralnych lub bezprawnych zabójstw.

b. Zaginięcia

Nie pojawiły się doniesienia na temat zaginięć motywowanych politycznie.

c. Tortury oraz inne okrutne, nieludzkie lub poniżające traktowanie lub karanie

Konstytucja i przepisy prawa zakazują tego typu praktyk. Zgłaszano natomiast problemy związane z niewłaściwym zachowaniem policji i nieodpowiednim traktowaniem więźniów przez pracowników służby więziennej. W prawie brakuje jednoznacznej definicji tortur, jednak wszelkie działania, które można uznać za „tortury” są zakazane i karane na mocy innych przepisów, bezpośrednio wskazujących na zobowiązania kraju, wynikające z międzynarodowych traktatów i konwencji zakazujących tortur. Prawo przewiduje działania dyscyplinarne wobec policji, obejmujące naganę, obniżenie stopnia oraz zwolnienie ze służby. Organizacje obywatelskie odnotowały przypadki niewłaściwego zachowania policji wobec osób aresztowanych.

21 czerwca Sąd Rejonowy we Wrocławiu uznał czterech byłych policjantów za winnych nadużycia władzy oraz przemocy fizycznej i psychicznej wobec 25-letniego mężczyzny, który zmarł w areszcie policyjnym we Wrocławiu w 2016 r. Jeden z oskarżonych został skazany na dwa i pół roku więzienia, a pozostali otrzymali wyroki dwóch lat. Nagranie wideo przedstawiało pobicie przez policjantów i użycie paralizatora wobec mężczyzny zakutego w kajdanki w celi więziennej.

W lutym Prokuratura Okręgowa w Lublinie wniosła oskarżenie przeciwko dwóm policjantom o pobicie w sierpniu 2018 r. 70-letniego mężczyzny przebywającego w areszcie śledczym w Rykach w związku z podejrzeniami, że dopuścił się zbezczeszczenia grobu policjanta. W przypadku skazania może grozić im do pięciu lat pozbawienia wolności. Obaj mężczyźni zostali wydaleny z policji, a ich przełożony został zdegradowany i przeniesiony do innej jednostki.

POLSKA

5 sierpnia Komitet ONZ przeciwko Torturom opublikował „Siódmy cykliczny raport na temat sytuacji w Polsce”. W raporcie zwrócono uwagę na brak definicji tortur w kodeksie karnym i wezwano rząd do podjęcia skutecznych działań legislacyjnych w celu uwzględnienia tortur jako odrębnego przestępstwa, przyjęcia definicji tortur oraz zapewnienia, by kary za tortury były współmierne do wagi przestępstwa.

Warunki panujące w więzieniach i aresztach

Warunki panujące w więzieniach i aresztach były odpowiednie. Nie wpłynęły żadne istotne doniesienia dotyczące warunków panujących w więzieniach i aresztach, które mogłyby budzić obawy związane z nieposzanowaniem praw człowieka. Problemem pozostały niedobory personelu medycznego w więzieniach i ograniczony dostęp więźniów do specjalistycznego leczenia.

Warunki fizyczne: Zasadniczo oddzielano nieletnich od dorosłych, natomiast w wyjątkowych przypadkach prawo zezwala na ich wspólne przebywanie w więzieniach i aresztach. Zdarzało się, że osoby młodociane przetrzymywano razem z dorosłymi więźniami. Młodocianych sprawców pomiędzy 17 a 21 rokiem życia, oskarżonych o poważne przestępstwa, zazwyczaj umieszczano w areszcie tymczasowym.

Prawo zezwala władzom na umieszczanie w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Społecznym więźniów, którzy odbyli wyroki więzienia i przeszli więzienny program terapii, mają jednak zaburzenia psychiczne, które stwarzają wysokie prawdopodobieństwo, że popełnią oni poważne przestępstwo przeciwko zdrowiu lub życiu innych osób.

Administracja: Władze badały wiarygodne doniesienia na temat niehumanitarnych warunków przetrzymywania i dokumentowały ustalenia w sposób dostępny dla ogółu społeczeństwa. Rzecznik Praw Obywatelskich może uczestniczyć w postępowaniach cywilnych i administracyjnych w imieniu więźniów i zatrzymanych po złożeniu przez nich skargi, a także w przypadku, gdy posiadane przez niego informacje wskazują na istnienie przypadków przetrzymywania w niehumanitarnych warunkach. Rzecznik Praw Obywatelskich pełni funkcję Krajowego Mechanizmu Prewencji służącego do kontroli i monitorowania warunków panujących w więzieniach i aresztach.

Niezależny monitoring: Władze zezwalały na niezależny, regularny monitoring warunków panujących w więzieniach i aresztach przez krajowe organizacje praw człowieka oraz

POLSKA

Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu lub Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu. Doraźne inspekcje w więzieniach przeprowadzała również Helsińska Fundacja Praw Człowieka i krajowe organizacje pozarządowe.

Udoskonalenia: W ciągu roku kontynuowano realizację czteroletniego programu (2017-2020) modernizacji służby więziennej, w którym przewidziano 2 miliony złotych na poprawę bezpieczeństwa zakładów karnych, infrastruktury i warunków pełnienia służby przez pracowników więziennictwa w latach 2017 - 2020.

d. Arbitralne aresztowania i zatrzymania

Konstytucja i przepisy prawa zabraniają arbitralnych aresztowań i zatrzymań oraz zapewniają obywatelom możliwość kwestionowania legalności pozbawienia wolności na drodze sądowej. Władze zasadniczo przestrzegały tych zasad.

Procedury aresztowania i sposób traktowania zatrzymanych

Konstytucja i przepisy prawa nakazują władzom uzyskanie nakazu sądowego opartego na materiale dowodowym w celu dokonania aresztowania. Władze zasadniczo przestrzegały tych zasad. Konstytucja i przepisy prawa zezwalają na zatrzymanie osoby na okres do 48 godzin zanim zostaną jej przedstawione konkretne zarzuty oraz na kolejne 24 godziny w oczekiwaniu na decyzję sądu o zastosowaniu tymczasowego aresztowania. Prawo pozwala władzom na przetrzymywanie podejrzanego o terroryzm do 14 dni. Przepisy przewidują, że osobę młodocianą można zatrzymać w policyjnej izbie dziecka do 5 dni, jeśli osoba ta uciekła z domu opieki lub ośrodka edukacyjnego lub poprawczego. Policja może również umieścić w policyjnej izbie dziecka osobę młodocianą na okres maksymalnie 24 godzin w przypadku tzw. uzasadnionej przerwy w konwoju do miejsca opieki, ośrodka edukacyjnego lub naprawczego. Przepisy przewidują, że policja powinna natychmiast powiadomić osobę zatrzymaną o powodach jej zatrzymania i przysługujących jej prawach. Zazwyczaj informacja ta na początku jest przekazywana ustnie; potem, na posterunku policji, zatrzymany podpisuje oświadczenie, że poinformowano go o jego prawach i obowiązkach. Policja przekazuje zatrzymanemu kopię sprawozdania z jego zatrzymania. Ogólnie władze przestrzegały tych praw. Jedyne sądy mogą wydać postanowienie o tymczasowym aresztowaniu.

Stosowany był system poręczeń majątkowych, większość zatrzymanych wypuszczana była za kaucją. Osoby oskarżone i zatrzymane miały prawo do pomocy prawnej w dowolnym

POLSKA

momencie. Władze zapewniały nieodpłatną pomoc prawną oskarżonym, których nie było stać na obrońcę z wyboru.

e. Odmowa sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy

Konstytucja gwarantuje istnienie niezależnego sądownictwa, jednak w roku objętym niniejszym raportem władze kontynuowały działania wobec wymiaru sprawiedliwości, które były przedmiotem ostrej krytyki części ekspertów prawa, organizacji pozarządowych i międzynarodowych. Władze utrzymują, że zmiany te są niezbędne do poprawy skuteczności systemu sądownictwa.

W dniu 19 listopada Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej (TSUE) wydał orzeczenie w związku z wnioskiem skierowanym przez polskie sądy w sierpniu 2018 r. odnośnie niezawisłości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego. TSUE przekazał sprawę do ponownego rozpatrzenia przez Sąd Najwyższy w celu wydania ostatecznego orzeczenia. 5 grudnia Izba Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego orzekła, że Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie może być uznana za niezawisłą, a zatem nie powinna być uznana za sąd na mocy prawa UE. Stwierdziła również, iż Krajowa Rada Sądownictwa odpowiedzialna za nominowanie i awansowanie sędziów „nie jest organem bezstronnym i niezależnym”.

W dniu 3 kwietnia Komisja wszczęła postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego ze względu na fakt, iż nowy system środków dyscyplinarnych podważa niezawisłość sędziów w Polsce i nie zapewnia koniecznych gwarancji chroniących sędziów przed kontrolą polityczną, jak wymaga tego Trybunał Sprawiedliwości UE. Komisja stwierdziła, że nowy system środków dyscyplinarnych nie zapewnia niezależności i bezstronności Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, w skład której wchodzi wyłącznie sędziowie wybrani przez Krajową Radę Sądownictwa, którą z kolei powołuje Sejm w procedurze o charakterze politycznym.

W dniu 24 czerwca unijny TSUE wydał wyrok w sprawie ustawy z 2018 r. o obniżeniu wieku emerytalnego sędziów Sądu Najwyższego z 70 do 65 lat, co zmuszało do przejścia na emeryturę 27 z 74 sędziów Sądu Najwyższego. Trybunał stwierdził, że prawo to „narusza zasady niezawisłości sądów i nieusuwalności sędziów”. W dniu 1 stycznia, przed wydaniem ostatecznej decyzji przez Trybunał, władze Polski zastosowały tymczasowe zalecenia TSUE

POLSKA

poprzez zmianę ustawy i ponowne powołanie wszystkich sędziów, którzy przeszli na emeryturę.

Według statystyk Ministerstwa Sprawiedliwości, w 2018 r. przeciętny czas trwania procesu wynosił 5,4 miesiąca, w porównaniu do 5,5 miesiąca w 2017 r. i 4,7 miesiąca w 2016 r. Jak wynika z unijnego raportu dotyczącego wymiaru sprawiedliwości (EU Justice System Scoreboard), sądy stały się mniej wydajne. W 2010 r. wydanie orzeczenia przez sąd pierwszej instancji trwało średnio 49 dni. W 2017 r. średnia ta wzrosła do 73 dni. Dane te były przytaczane przez część ekspertów jako dowód na to, że zmiany w sądownictwie wprowadzone przez władze nie doprowadziły do poprawy skuteczności wymiaru sprawiedliwości.

Procedury procesowe

Konstytucja gwarantuje prawo do sprawiedliwego i jawnego procesu, a wymiar sprawiedliwości zasadniczo zapewniał to prawo. Wobec pozwanych stosowane jest domniemanie niewinności oraz prawo do niezwłocznego i szczegółowego powiadomienia o wniesionym przeciwko nim zarzucie, a w przypadku gdy pozwany nie posługuje się językiem polskim, przysługuje mu bezpłatne tłumaczenie ustne, od momentu oskarżenia przez wszystkie etapy apelacji. Pozwani mają prawo do sprawiedliwego i jawnego procesu bez zbędnej zwłoki oraz do obecności podczas rozprawy. Postępowanie sądowe jest zazwyczaj jawne, chociaż sądy zastrzegają sobie prawo do utajnienia procesu w pewnych okolicznościach, takich jak postępowanie rozwodowe, sprawy związane z tajemnicą państwową, a także te, których treść zagraża moralności publicznej.

Oskarżeni mają prawo do reprezentacji prawnej a ci, których nie stać na prawnika, mogą bezpłatnie skorzystać z usług prawnika z urzędu. Władze muszą dać oskarżonym i ich adwokatom wystarczająco dużo czasu oraz zapewnić środki na przygotowanie obrony. Oskarżeni mają dostęp do materiału dowodowego będącego w dyspozycji władz, prawo do konfrontacji i przepytania świadka, a także do przedstawienia własnych świadków i dowodów. Prokuratura może zapewnić świadkom anonimowość, jeśli obawiają się oni zemsty ze strony oskarżonych. Prokurator Generalny może przekazać mediom informacje na temat każdego postępowania, mając na uwadze ważny interes publiczny, o ile dane postępowanie nie zostało utajnione. Oskarżonych nie można zmusić do składania zeznań ani przyznania się do winy.

POLSKA

Po ogłoszeniu wyroku przez sąd, oskarżony ma 7 dni na złożenie pisemnego wniosku o sporządzenie uzasadnienia orzeczenia; sądy mają 14 dni na odpowiedź. Oskarżony ma prawo odwołać się od wyroku w terminie 14 dni od otrzymania odpowiedzi. W większości spraw cywilnych i karnych obowiązuje dwustopniowy proces odwoławczy.

Więźniowie i osoby zatrzymane z powodów politycznych

Nie było doniesień na temat więźniów i osób zatrzymanych z powodów politycznych.

Cywilne postępowanie sądowe i zadośćuczynienie

Osoby fizyczne i organizacje mogą dochodzić zadośćuczynienia z tytułu naruszenia praw człowieka na drodze cywilnej. Władze wykonywały nakazy sądu opieszale i w sposób uciążliwy, szczególnie te dotyczące wypłaty zadośćuczynienia.

Po wyczerpaniu środków dostępnych w sądach krajowych, osoby mają prawo odwołania od decyzji sądu, przez którą państwo, ich zdaniem, narusza Europejską Konwencję Praw Człowieka, do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Spór o sędziowskie nominacje do Trybunału Konstytucyjnego trwający w latach 2015 i 2016 nie został rozstrzygnięty.

Restytucja mienia

Prawo przewiduje zwrot mienia komunalnego, takiego jak synagogi i cmentarze, zagarniętego w okresie komunizmu lub okupacji hitlerowskiej, jednak w trakcie omawianego roku proces ten przebiegał bardzo powoli. Komisje majątkowe rozstrzygnęły 7.151 z nieco ponad 10.500 roszczeń majątkowych zgłoszonych przez grupy wyznaniowe.

Rząd wprowadził prawne i administracyjne procedury restytucji mienia prywatnego, jednak z raportów organizacji pozarządowych i grup interesów wynika, że nie ma istotnych postępów w restytucji mienia zagarniętego w okresie Holocaustu, w tym mienia obywateli innych państw. Kwestii zwrotu lub odszkodowania za mienie prywatne nie reguluje żadna kompleksowa ustawa, jednak osoby poszkodowane mogą domagać się zwrotu skonfiskowanej własności prywatnej na drodze sądowej oraz postępowania administracyjnego. Organizacje pozarządowe i grupy interesów wskazują na powolność i nieefektywność tego procesu.

POLSKA

Różne partie polityczne publicznie potępiły wezwania do powszechnego, natychmiastowego zwrotu własności prywatnej i rekompensaty dla pierwotnych właścicieli nieruchomości, które zostały im bezprawnie odebrane w czasie II wojny światowej i epoce komunizmu. 17 maja premier Mateusz Morawiecki oświadczył na konwencji partyjnej przed wyborami do Parlamentu Europejskiego (PE), że Polska nie powinna być obciążona zobowiązaniami finansowymi wynikającymi z konieczności wypłat restytucji. 4 czerwca przewodniczący i lider PiS Jarosław Kaczyński stwierdził, że „PiS jest gwarancją, że Polska nie będzie płaciła za niemieckie zbrodnie w II wojnie światowej. Jeśli Żydzi mają jakieś roszczenia, niech zwrócą się do Niemiec. Polacy nie są im absolutnie nic winni.”

26 września premier Morawiecki w odpowiedzi na pytanie dotyczące zwrotu mienia z czasów Holocaustu stwierdził, że „domaganie się od Polski jakichkolwiek rekompensat jest nie tylko niewłaściwe, ale też uwłaczające podstawowej prawdzie historycznej”. 15 maja Robert Winnicki, poseł na Sejm i członek skrajnie prawicowej partii Konfederacja, powiedział w Sejmie, że PiS „chce sprzedać Polskę Żydom”, po tym jak Sejm odmówił rozpatrzenia projektu ustawy, która zakazywała zwrotu mienia bezdziedzicznego. 15 maja Stanisław Tyszka z partii Kukiz' 15, ówczesny wicemarszałek Sejmu, stwierdził, że odmowa PiS przyjęcia ustawy „pokazuje, że rząd polski nie jest już na kolanach, ale leży plackiem przed [USA i] Izraelem”.

W roku objętym niniejszym sprawozdaniem władze Warszawy kontynuowały publikowanie list nieruchomości objętych ustawą z 2016 r., która miała na celu ukrócenie nieuczciwych praktyk handlu roszczeniami dawnych właścicieli. Pojawiły się jednak poważne obawy, wyrażane przez organizacje pozarządowe i grupy interesów, że ustawa nie gwarantuje sprawiedliwego odszkodowania dawnym właścicielom, którzy stracili nieruchomość w wyniku nacjonalizacji przeprowadzonej przez rząd komunistyczny lub utracili mienie w czasach Holocaustu. Eksperti prawa wyrazili obawy, że prawo to ogranicza możliwość odzyskania przez wnioskujących nieruchomości niesłusznie odebranych ich prawowitym właścicielom. Zdaniem Światowej Organizacji ds. Restytucji Mienia Żydowskiego, zawarte w ustawie limity czasowe są zbyt krótkie, aby potencjalni powodowie, w szczególności ci, którzy przeżyli Holocaust i ich spadkobiercy, spełnili trudne wymogi dokumentacyjne.

f. Arbitralne lub niezgodne z prawem ingerowanie w życie prywatne, rodzinne, domowe i korespondencję

POLSKA

Prawo zabrania takich działań, ale zezwala na inwigilację elektroniczną za zgodą sądu w celu zapobiegania przestępczości oraz w ramach prowadzonego śledztwa. Nie było żadnych doniesień dotyczących łamania tych zakazów przez władze.

Część 2. Przestrzeganie wolności obywatelskich, w tym:

a. Swoboda wypowiedzi, w tym wolność prasy

Konstytucja zapewnia wolność słowa i prasy. Władze respektowały to prawo.

Swoboda wypowiedzi: Prawo zabrania używania mowy nienawiści, włączając w to rozpowszechnianie publikacji antysemickich i publiczne propagowanie faszyzmu, komunizmu i innych systemów totalitarnych oraz celowe obrażanie uczuć religijnych.

Przemoc i nękanie: 14 lutego Prokuratura Okręgowa w Katowicach umorzyła śledztwo w sprawie Piotra Wacowskiego, operatora prywatnego kanału informacyjnego telewizji TVN, podejrzanego o propagowanie faszyzmu. Sprawa związana była z reportażem śledczym dziennikarza, pokazującym członków Stowarzyszenia Duma i Nowoczesność ubranych w mundury hitlerowskie i obchodzących w 2017 r. urodziny Hitlera. Prokuratura uznała, że brak jest dowodów na to, by Wacowski popełnił przestępstwo.

Cenzura lub ograniczanie treści: Konstytucja zabrania cenzury prasy i komunikacji społecznej. Równocześnie ustawa o radiofonii i telewizji zabrania, pod karą grzywny, odebrania koncesji lub innych sankcji, promowania działań zagrażających zdrowiu lub bezpieczeństwu, promowania poglądów sprzecznych z prawem, moralnością lub dobrem społecznym oraz wymaga od nadawców „poszanowania uczuć religijnych odbiorców a zwłaszcza respektowania chrześcijańskiego systemu wartości”.

Krytycy wskazują na stałą dominację pro-rządowych treści w państwowej telewizji informacyjnej.

Przepisy dotyczące zniesławienia / pomówienia: Zniesławienie przez dziennikarzy prasowych i telewizyjnych jest przestępstwem i obejmuje publiczne znieważenie lub oczernienie prezydenta, posłów, ministrów i innych urzędników państwowych, narodu polskiego, zagranicznych głów państw i ambasadorów, podmiotów i osób prywatnych, a także znieważenie lub zniszczenie godła państwowego, flagi i innych symboli państwowych. Zniesławienie bez pośrednictwa mediów karane jest grzywną i pracami społecznymi. Sądy rzadko zasądzały maksymalny wymiar kary, a osoby skazane za zniesławienie zasadniczo

POLSKA

narażone były jedynie na grzywny lub pozbawienie wolności do roku. Maksymalny wyrok za obrazę prezydenta lub narodu to trzy lata pozbawienia wolności.

Według Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka dziennikarzom w sprawach o zniesławienie nie zasądzano kar w najwyższym wymiarze. Jednak zdaniem Fundacji, konsekwencje karne zniesławienia mogą stopować dziennikarzy, zwłaszcza pracujących w mediach lokalnych, gdzie władze mogą chcieć wykorzystywać prawo przeciwko dziennikarzom. Właściciele środków masowego przekazu, zwłaszcza małych, lokalnych, niezależnych gazet, mieli świadomość tego, iż potencjalnie wysokie grzywny mogą stanowić finansowe zagrożenie dla istnienia ich wydawnictw. Według najnowszych danych Ministerstwa Sprawiedliwości w 2018 r. sądy skazały jedną osobę za obrazę prezydenta i trzy osoby za znieważenie konstytucyjnych organów państwa. W 2018 r. sądy nałożyły na dwie osoby grzywny za publiczne zniesławienie za pośrednictwem mediów w ramach postępowania prokuratorskiego, prowadzonego na wniosek osób prywatnych wnoszących oskarżenie karne przeciwko innym osobom. W 2018 r. wydano 116 wyroków skazujących za zniesławienie publiczne za pośrednictwem mediów w ramach postępowania karnego prowadzonego przez osoby prywatne.

26 listopada Prokuratura Okręgowa w Katowicach umorzyła śledztwo prokuratorskie w sprawie historyka, który w wywiadzie prasowym w 2015 r. stwierdził, że w okupowanej Polsce w czasie II wojny światowej Polacy zabili więcej Żydów niż naziści. Prokuratura Okręgowa w Katowicach oświadczyła, że nie jest jej rolą rozstrzygnięcie kwestii o charakterze historycznym.

W dniu 12 lutego Sąd Rejonowy w Łodzi ukarał reportera śledczego Wojciecha Biedronia grzywną w wysokości 3.000 zł za publiczne znieważenie sędziego, polegające na podaniu nieprawdziwej informacji o wszczęciu przez sąd postępowania dyscyplinarnego wobec sędziego. Kilku dziennikarzy skrytykowało ten wyrok jako zbyt surowy i nieproporcjonalny do popełnionego czynu.

Wolność w Internecie

Władze nie ograniczały dostępu do Internetu ani nie cenzurowały treści w Internecie. Nie pojawiły się wiarygodne doniesienia na temat monitorowania przez władze prywatnej komunikacji elektronicznej lub poczty elektronicznej bez należytych podstaw prawnych. Przyjęta w 2016 r. ustawa antyterrorystyczna umożliwia ABW blokowanie stron

POLSKA

internetowych bez nakazu sądu w sprawach zwalczania terroryzmu, zapobiegania mu lub ścigania przestępstw terrorystycznych oraz zezwała na wyłączenie sieci telekomunikacyjnych w przypadku zagrożenia terrorystycznego lub prowadzenia obserwacji obywateli innych państw do trzech miesięcy bez nakazu sądu. W trakcie roku środki masowego przekazu i organizacje pozarządowe nie zgłaszały przypadków blokowania stron internetowych przez ABW.

Przepisy dotyczące zniesławienia mają również zastosowanie do Internetu.

Wolność akademicka i wydarzenia kulturalne

Władze nie stosowały ograniczeń w zakresie wolności akademickiej i wydarzeń kulturalnych.

b. Wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się

Konstytucja gwarantuje wolność pokojowych zgromadzeń i zrzeszania się a władze zasadniczo przestrzegały tych praw. Ustawa antyterrorystyczna z 2015 r. umożliwia wprowadzenie ograniczeń dotyczących organizacji zgromadzeń publicznych w sytuacji zwiększonego zagrożenia terrorystycznego. W ciągu roku nie wydano zakazu zgromadzenia publicznego ze względu na podwyższone ryzyko aktów terrorystycznych.

W grudniu Prokuratura Okręgowa w Warszawie podjęła decyzję o umorzeniu śledztwa w sprawie ataku na kontrdemonstrantów podczas Marszu Niepodległości w listopadzie 2017 r. Prokuratura stwierdziła, iż kontynuacja sprawy nie leży w interesie publicznym a identyfikacja sprawców ataku nie jest możliwa. 13 lutego Sąd Okręgowy w Warszawie uchylił powyższą decyzję Prokuratury Okręgowej o umorzeniu dochodzenia i nakazał ponowne rozpatrzenie sprawy. Prokuratura wcześniej uznała, że intencją osób, które dopuściły się napaści na 14 uczestniczek kontrmanifestacji było okazanie niezadowolenia, a nie wyrządzenie krzywdy fizycznej.

c. Wolność wyznania

Patrz: „Raport o przestrzeganiu wolności religijnej na świecie”, Departament Stanu USA: www.state.gov/religiousfreedomreport/.

d. Swoboda przemieszczania się

Konstytucja i prawo zapewniają swobodę przemieszczania się na terenie kraju, wyjazdów za granicę, emigracji i repatriacji, a władze zasadniczo respektowały te prawa.

POLSKA

e. Osoby wewnątrznie przesiedlone

Nie dotyczy.

f. Ochrona uchodźców

Rząd współpracował z Biurem Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców (UNHCR) i innymi organizacjami humanitarnymi, zapewniając ochronę i pomoc osobom wewnątrznie przesiedlonym, uchodźcom, powracającym uchodźcom, osobom ubiegającym się o azyl, bezpieczeństwa oraz innym osobom wymagającym pomocy. Poza ośrodkami strzeżonymi dla cudzoziemców, władze prowadziły 11 otwartych ośrodków dla azylantów. Ośrodki te mogą pomieścić w sumie ok. 2.000 osób i znajdują się w okolicy Warszawy, Białegostoku i Lublina.

Nadużycia wobec migrantów, uchodźców i bezpaństwowców: Dochodziło do incydentów związanych z przemocą na tle płciowym, ale Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców (UNCHR) odnotowało, że przypadkami tymi zajęły się lokalne zespoły reagowania, w których znaleźli się lekarze, psychologowie, policjanci i pracownicy społeczni. UNHCR nie odnotowało poważnych ani utrzymujących się problemów w ośrodkach.

Dostępność azylu: Prawo przewiduje udzielanie azylu lub przyznawanie statusu uchodźcy, a władze stworzyły system zapewniania ochrony uchodźcom. Siedemnastego kwietnia Helsińska Fundacja Praw Człowieka - warszawska organizacja pozarządowa - opublikowała raport krytykujący władze za ograniczanie dostępu do procedury azylowej. Raport dotyczy sytuacji na wschodniej granicy Polski w latach 2015-2019 i wskazuje na fakt, iż Straż Graniczna czasami arbitralnie odmawia prawa do złożenia wniosku o ochronę międzynarodową na przejściach granicznych.

Bezpieczny kraj pochodzenia/tranzytu: Rozporządzenie UE Dublin III, któremu kraj podlega, uznaje wszystkie państwa UE za bezpieczne kraje pochodzenia i tranzytu. Rozporządzenie daje władzom państw członkowskich UE prawo do odesłania osób ubiegających się o azyl do kraju, w którym po raz pierwszy przekroczyły granicę UE. Przepisy przewidują możliwość odmowy przyznania statusu uchodźcy ze względu na uznanie kraju pochodzenia lub tranzytowego za bezpieczny, ale w wyjątkowych przypadkach pozwalają władzom uwzględnić konieczność zapewnienia ochrony konkretnej osobie.

POLSKA

Swoboda poruszania się: Na czas oczekiwania na deportację lub decyzję dotyczącą wniosku o azyl niektóre osoby ubiegające się o azyl umieszczano w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców. Straż graniczna może umieścić osobę w ośrodku strzeżonym jedynie na mocy postanowienia sądu. Prawo zabrania umieszczania w takich ośrodkach małoletnich bez opieki poniżej 15 roku życia. Zazwyczaj funkcjonariusze straży granicznej umieszczali tam cudzoziemców, którzy próbowali przekroczyć granicę nielegalnie, nie posiadali dokumentów tożsamości lub popełnili przestępstwo podczas pobytu w Polsce.

Zatrudnienie: Ubiegający się o azyl nie mają prawa pracować podczas pierwszych 6 miesięcy procedury azylowej. Jeśli procedura trwa ponad sześć miesięcy, uzyskują prawo do pracy do momentu uprawomocnienia się decyzji azylowej.

Dostęp do podstawowych usług: Azylanci napotykali na bariery językowe i kulturowe oraz mieli ograniczony dostęp do szkolnictwa wyższego. Dzieci w ośrodkach dla azylantów miały zapewniony bezpłatny dostęp do kształcenia publicznego, ale z kolei dzieci umieszczone wraz z rodzinami w strzeżonych ośrodkach dla cudzoziemców - już nie.

Ochrona tymczasowa: Rząd zapewniał także ochronę tymczasową osobom, które nie mogły być uznane za uchodźców.

g. Bezpaństwowcy

Zgodnie z opublikowanym we wrześniu raportem UNHCR, Urząd ds. Cudzoziemców oficjalnie zarejestrował w ciągu roku 1.376 bezpaństwowców. UNHCR wskazuje, że z uwagi na brak wdrożonej formalnej procedury identyfikacji bezpaństwowców przez władze, możliwe jest, że wielu bezpaństwowców nie kontaktowało się z odpowiednimi organami, a zatem nie zostało objętych oficjalnymi statystykami.

Prawo daje możliwość uzyskania obywatelstwa. W raporcie UNHCR stwierdzono jednak, że władze nie wdrożyły formalnej procedury identyfikacji bezpaństwowców, co doprowadziło do luk w ochronie i naraziło bezpaństwowców na wiele negatywnych konsekwencji, w tym na zatrzymanie.

W raporcie UNHCR zwrócono uwagę na szereg problemów wynikających ze statusu bezpaństwowca, w tym niemożność podjęcia legalnego zatrudnienia, brak dostępu do pomocy społecznej i opieki zdrowotnej. Bezpaństwowcy często nie posiadają dokumentów tożsamości, co ogranicza ich zdolność do wykonywania wielu czynności prawnych, takich jak

POLSKA

otwarcie konta bankowego czy zawarcie małżeństwa. Według UNHCR, wymienione powyżej problemy uczyniły tę grupę szczególnie podatną na ubóstwo i marginalizację.

Część 3. Swoboda uczestnictwa w procesach politycznych

Konstytucja zapewnia obywatelom prawo do wyboru rządu poprzez wolne, uczciwe i tajne wybory, organizowane w określonych odstępach czasu, oparte na zasadach równości i powszechności.

Wybory i uczestnictwo polityczne

Ostatnie wybory: OBWE przeprowadziła misję obserwacyjną wyborów i we wstępnych ustaleniach stwierdziła, że wybory parlamentarne z 13 października były dobrze przygotowane a organy wyborcze cieszyły się powszechnym zaufaniem. Jednakże poważne obawy budziła stronniczość mediów - zwłaszcza mediów publicznych - i nietolerancyjna narracja w kampanii, w tym przypadki narracji nacjonalistycznej i homofobicznej. Dominacja rządzącej Partii Prawa i Sprawiedliwość w mediach publicznych wzmocniła jej przewagę.

Uczestnictwo kobiet i mniejszości: Żadne przepisy nie ograniczają uczestnictwa kobiet ani mniejszości w procesach politycznych, z którego to prawa grupy te korzystały.

Część 4. Korupcja i brak przejrzystości władzy

Korupcja: Prawo przewiduje sankcje karne za korupcję wśród urzędników, niemniej jednak pozostała ona problemem. W ciągu roku zanotowano doniesienia dotyczące korupcji, których wynikiem było podjęcie kroków prawnych.

W dniu 11 stycznia Sąd Rejonowy w Przemyślu skazał byłego marszałka województwa podkarpackiego Mirosława Karapytę na cztery lata więzienia za usiłowanie gwałtu i korupcję. Sąd uznał go winnym dziewięciu zarzutów, w tym dwóch przypadków usiłowania gwałtu, stosunku płciowego oraz przyjęcia kosztownych prezentów w zamian za protekcję. Karapyta nie przyznał się do winy i odwołał się od wyroku sądu.

28 stycznia CBA oskarżyło byłego rzecznika prasowego Ministerstwa Obrony i byłego posła o przekroczenie uprawnień i niewłaściwe zarządzanie kontraktami wojskowymi w celu uzyskania korzyści majątkowych o wartości ponad 90.000 zł.

POLSKA

18 marca Sąd Okręgowy w Tarnowie uznał byłą rzeszowską prokuraturę apelacyjną za winną korupcji oraz nadużywania władzy i skazał ją na karę sześciu lat więzienia. Wyrok nie był prawomocny.

Ujawnianie informacji finansowych: Przepisy dotyczące ujawniania informacji finansowych zobowiązują funkcjonariuszy publicznych do składania oświadczeń majątkowych na temat aktywów finansowych, nieruchomości, akcji i obligacji. Według Fundacji im. Stefana Batorego weryfikacja ze strony CBA była nieskuteczna, ponieważ agencja była w stanie skontrolować mniej niż 1 procent wszystkich oświadczeń majątkowych złożonych przez polityków i urzędników wysokiego szczebla. Za wyjątkiem pewnych sytuacji określonych przepisami prawa, regulacje chronią informacje zawarte w oświadczeniach majątkowych, nadając im status informacji „o ograniczonym dostępie”, które mogą być upublicznione tylko na podstawie pisemnej zgody osoby składającej oświadczenie.

Po zakończeniu kontroli oświadczeń majątkowych prezesa Najwyższej Izby Kontroli Mariana Banasia, w dniu 29 listopada CBA zawiadomiło prokuraturę o możliwości popełnienia przestępstwa przez Banasia w związku z fałszywymi oświadczeniami majątkowymi, ukrywaniem stanu faktycznego nieruchomości oraz nieudokumentowanymi źródłami dochodów. 3 grudnia Prokuratura Okręgowa w Białymstoku wszczęła dochodzenie. Premier i inni przywódcy rządzącej partii Prawo i Sprawiedliwość wezwali Banasia do dymisji, ale prezes NIK nie podał się do dymisji. Banaś zaprzeczył zarzutom i zaskarżył o zniesławienie media, które ujawniły zgłoszone nieprawidłowości.

Część 5. Stosunek władz do badania domniemanych naruszeń praw człowieka przez organizacje międzynarodowe i pozarządowe

Szereg krajowych i międzynarodowych organizacji zajmujących się prawami człowieka działało zasadniczo bez ograniczeń ze strony władz, badając przypadki naruszeń praw człowieka i publikując ich wyniki.

Organa władzy zajmujące się prawami człowieka: Zgodnie z prawem zadanie „egzekwowania zasady równego traktowania” spoczywa na Rzeczniku Praw Obywatelskich i Pełnomocniku Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania.

We współpracy z organizacjami pozarządowymi, Rzecznik Praw Obywatelskich rozpatruje skargi, prowadzi dochodzenia, wszczyna postępowanie sądowe i w nim uczestniczy,

POLSKA

organizuje badania, doradza innym organom publicznym, występuje z inicjatywą ustawodawczą, prowadzi kampanie informacyjne. Rzecznik Praw Obywatelskich nie może mediować w sporach pomiędzy podmiotami prywatnymi, nawet w przypadku dyskryminacji rasowej. Co roku przedstawia Sejmowi raport na temat stanu praw człowieka i wolności obywatelskich w kraju.

Pełnomocnik Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania posiada uprawnienia do walki z dyskryminacją i promowania równych szans dla wszystkich. Pełnomocnik wdraża politykę rządu na rzecz równego traktowania, opracowuje i ocenia projekty ustaw, analizuje i ocenia rozwiązania prawne oraz monitoruje sytuację w zakresie stosowania zasady równego traktowania. Pełnomocnik działa w ramach Kancelarii Prezesa Rady Ministrów i nie cieszy się tą samą niezależnością instytucjonalną co Rzecznik Praw Obywatelskich, nie ma także oddzielnego budżetu.

W obydwu izbach parlamentu działają komisje zajmujące się prawami człowieka i praworządnością. Komisje spełniają głównie funkcję legislacyjną i są złożone z przedstawicieli różnych partii politycznych.

Część 6. Dyskryminacja, nadużycia społeczne i handel ludźmi

Kobiety

Gwałt i przemoc domowa: Gwałt, łącznie z gwałtem małżeńskim, jest nielegalny i podlega karze do 12 lat pozbawienia wolności.

Sądy mogą stosować wobec osób dopuszczających się przemocy domowej maksymalną karę pozbawienia wolności do lat 5, ale większość skazanych otrzymywała wyroki w zawieszeniu. Prawo pozwala władzom na ustanowienie zakazu zbliżania się przed zatwierdzeniem go przez sąd w celu zapewnienia ochrony małżonka przed znęcaniem się.

Centrum Praw Kobiet zwróciło uwagę, że policja czasami niechętnie interweniowała w przypadkach przemocy domowej, jeśli sprawcą był funkcjonariusz policji lub jeśli ofiary nie były skłonne do współpracy.

Prawo nakłada na każdą gminę w Polsce obowiązek powołania interdyscyplinarnego zespołu ekspertów ds. rozwiązywania problemów przemocy w rodzinie. Ośrodki wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie działały na terenie całego kraju. Ośrodki te zapewniały ofiarom pomoc socjalną, medyczną, psychologiczną i prawną, a także organizowały szkolenia dla personelu

POLSKA

zajmującego się ofiarami i prowadziły programy „korekcyjno-edukacyjne” dla sprawców przemocy.

Molestowanie seksualne: Prawo zabrania molestowania seksualnego, za które grozi kara do trzech lat pozbawienia wolności. Zdaniem Centrum Praw Kobiet molestowanie seksualne było nadal poważnym i zbyt rzadko zgłaszanym problemem.

Przymusowe środki kontroli urodzeń: Nie zanotowano doniesień o przymusowej aborcji lub sterylizacji.

Dyskryminacja: Konstytucja gwarantuje równy status prawny kobietom i mężczyznom i zakazuje dyskryminacji kobiet, chociaż istnieje niewiele przepisów pozwalających na realizację tego zapisu. Konstytucja przewiduje taką samą płacę za wykonywanie takiej samej pracy, ale dochodzi do dyskryminacji kobiet w miejscach pracy (patrz: Część 7.d.).

Dzieci

Rejestracja urodzeń: Dziecko uzyskuje obywatelstwo w chwili przyjścia na świat bez względu na to, gdzie się urodziło, jeżeli chociaż jeden rodzic posiada obywatelstwo. Obywatelstwo otrzymują także dzieci urodzone lub znalezione w kraju, których rodzice są nieznanymi lub są bezpaństwowcami. Władze dysponują systemem rejestracji urodzeń tuż po przyjściu na świat.

Nadużycia wobec dzieci: Rządowy Rzecznik Praw Dziecka publikował okresowe sprawozdania na temat problemów dotyczących dzieci, takich jak potrzeba poprawy opieki medycznej dla dzieci z chorobami przewlekłymi. Biuro Rzecznika Praw Dziecka prowadziło też całodobową infolinię dla dzieci będących ofiarami nadużyć. Rząd prowadził kampanie informacyjne, których celem było przeciwdziałanie przemocy fizycznej i molestowaniu seksualnemu dzieci.

Wczesne lub przymusowe małżeństwa: Obowiązująca w kraju minimalna granica wieku do zawarcia związku małżeńskiego to 18 lat, chociaż w pewnych okolicznościach sąd opiekuńczy może udzielić zgody na małżeństwo dziewczętom już w wieku 16 lat.

Seksualne wykorzystywanie dzieci: Prawo zabrania stosunków płciowych z dziećmi poniżej 15 roku życia. Gwałt na osobie nieletniej zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 2 do 12 lat.

POLSKA

Pornografia dziecięca jest zakazana. Za tworzenie, posiadanie, przechowywanie oraz sprowadzanie pornografii dziecięcej z udziałem dzieci poniżej 15 roku życia grozi kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 10 lat. W roku objętym sprawozdaniem policja przeprowadziła kilka ogólnokrajowych akcji przeciwko pornografii dziecięcej i osobom podejrzanym o pedofilię. Według władz oraz Fundacji Dajemy Dzieciom Siłę, wiodącej organizacji pozarządowej zajmującej się zjawiskiem handlu dziećmi, problemem pozostał handel dziećmi w celu wykorzystania seksualnego.

Międzynarodowe uprowadzenia dzieci: Polska jest stroną Konwencji haskiej z 1980 r. dotyczącej cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę. Informacje na ten temat można znaleźć w dokumencie „Raport na temat międzynarodowego uprowadzania dzieci przez rodziców”, Departament Stanu USA:

<https://travel.state.gov/content/travel/en/International-Parental-ChildAbduction/providers/legal-reports-and-data/reported-cases.html>.

Antysemityzm

Związek Gmin Wyznaniowych Żydowskich szacował wielkość populacji żydowskiej w kraju na 20.000 osób. Nadal zdarzały się incydenty o podłożu antysemickim, często związane z beczeszczaniem ważnych obiektów, w tym cmentarzy żydowskich i muru dawnego getta żydowskiego w Krakowie. W radiu i mediach społecznościowych zdarzały się wypowiedzi antysemickie. Organizacje żydowskie wyrażały obawy związane z zagrożeniem bezpieczeństwa fizycznego.

W dniu 19 kwietnia mieszkańcy miasta Pruchnik odprawili antysemicki obrzęd, polegający na powieszeniu, spaleniu i pobiciu kukły Judasza ubranego w strój ortodoksyjnego Żyda. Dwudziestego drugiego kwietnia Kościół rzymskokatolicki potępił ten rytuał, a ówczesny minister spraw wewnętrznych i administracji nazwał go „idiotyczną, pseudoreligijną hucpą”. 14 maja lokalna prokuratura podała, iż nie będzie wszczynać dochodzenia w sprawie tego incydentu, widząc w nim stuletnią lokalną tradycję raczej niż podżeganie do nienawiści wobec Żydów.

W dniu 4 maja Sąd Okręgowy w Oświęcimiu skazał Piotra Rybaka na 12 miesięcy robót społecznych za nawoływanie do nienawiści ze względu na narodowość. 27 stycznia Rybak zorganizował protest ok. 200 skrajnie prawicowych nacjonalistów w byłym nazistowskim obozie zagłady Auschwitz-Birkenau. Podczas demonstracji Rybak oświadczył, że

POLSKA

Międzynarodowy Dzień Pamięci o Ofiarach Holocaustu gloryfikuje żydowskie ofiary i lekceważy śmierć nieżydowskich Polaków, oraz powiedział „Czas walczyć z żydostwem i uwolnić od niego Polskę!”

W dniu 1 lipca Sąd Okręgowy w Wodzisławiu Śląskim rozpoczął proces sześciu osób oskarżonych o publiczne propagowanie nazizmu w 2017 r. poprzez organizację w lesie obchodów urodzin Hitlera, zakładanie mundurów Wehrmachtu i palenie swastyki. Incydent został potajemnie sfilmowany, a następnie wyemitowany przez dziennikarzy telewizyjnych. Główny organizator imprezy, członek neonazistowskiego stowarzyszenia Duma i Nowoczesność, nie przyznał się do winy, twierdząc, że wydarzenie miało charakter prywatny. 7 sierpnia w odrębnej sprawie Sąd Okręgowy w Gliwicach podjął decyzję o rozwiązaniu stowarzyszenia Duma i Nowoczesność, stwierdzając, że wydarzenie to było równoznaczne z aprobatą, a nawet afirmacją Hitlera i nazizmu. Wyrok nie był prawomocny.

W dniu 21 lipca nieznani sprawcy zniszczyli niedawno odnowiony mur wokół cmentarza żydowskiego w Tarnowie, umieszczając na nim antysemitki napis. Burmistrz Tarnowa Roman Ciepiela natychmiast potępił ten incydent i oświadczył, że miasto pokryje koszt usunięcia napisu.

We wrześniu na warszawskich przystankach autobusowych pojawiły się antysemitki plakaty z hasłami „Uwaga pasożydy. Stop mafii roszczeniowej, stop żydowskiej okupacji”. 26 września Prezydent miasta stołecznego Warszawy przekazał sprawę do prokuratury warszawskiej.

Handel ludźmi

Patrz: „Raport dotyczący handlu ludźmi”, Departament Stanu USA:

<https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/> .

Osoby z niepełnosprawnościami

Prawo zabrania dyskryminowania osób z niepełnosprawnością fizyczną, sensoryczną, intelektualną lub umysłową. Władze skutecznie egzekwowały te zapisy, pojawiły się jednak doniesienia na temat przypadków społecznej dyskryminacji osób niepełnosprawnych. W przypadku osób z pewnymi rodzajami niepełnosprawności umysłowej władze ograniczały prawo do głosowania i uczestnictwa w działaniach obywatelskich.

POLSKA

Prawo stanowi, że budynki powinny być dostępne dla osób z niepełnosprawnościami, jednak liczne obiekty pozostają wciąż niedostępne. Budynki publiczne oraz transport publiczny były zasadniczo dostępne, chociaż starsze pociągi i pojazdy zapewniały często gorszy dostęp dla osób z niepełnosprawnościami, a wiele stacji kolejowych nie było w pełni dostępnych. W dniu 19 lipca parlament przyjął ustawę o zapewnieniu dostępności, która weszła w życie 19 września. Ustawa ta wprowadziła nowe obowiązki dla instytucji publicznych w zakresie dostępu do budynków, technologii cyfrowych i informacji dla osób ze szczególnymi potrzebami.

Mniejszości narodowe, rasowe i etniczne

W trakcie roku dochodziło do incydentów o podłożu ksenofobicznym i rasistowskim.

2 lutego policja zatrzymała 31-letniego mężczyznę oskarżonego o rasistowski napad na dwie osoby w centrum Krakowa, który miał miejsce 31 stycznia. Mężczyzna kłócił się z ofiarami, używając rasistowskiego języka i groził im nożem. Został oskarżony o groźby i rasistowskie obelgi oraz skrajny brak poszanowania porządku publicznego.

19 lutego Sąd Rejonowy we Wrocławiu skazał 39-letniego mężczyznę na 10 miesięcy robót społecznych i nałożył na niego karę 500 zł za plucie na Kubankę we Wrocławiu w lipcu 2018 r. Prokuratorzy oskarżyli go o naruszenie integralności cielesnej i publiczną zniewagę na tle rasowym.

29 maja policja oskarżyła dwóch mężczyzn o znieważenie w dniu 4 lutego dwóch obywateli Indii. Incydent miał miejsce w autobusie transportu publicznego – mężczyźni zaatakowali ofiary ustnie oraz uderzyli jedną z nich. Dziewiętnastego czerwca policja zatrzymała trzeciego zamieszanego w incydent mężczyznę.

7 lipca nieznan sprawca fizycznie i słownie zaatakował studenta Politechniki Gdańskiej pochodzącego z Indii, który jechał pociągiem w rejonie Gdańska. Mężczyzna podszedł do studenta, uderzył go w twarz i wykrzykiwał obelgi pod jego adresem. Policja nie wykryła sprawcy.

9 sierpnia rzeszowska prokuratura wniosła oskarżenie przeciwko 34-letniemu mężczyźnie o napaść w Rzeszowie na 22-letnią Polkę-muzułmankę i jej trzymiesięczne dziecko. Mężczyzna został oskarżony o groźbę i obrażanie kobiety ze względu na przynależność religijną. Napaść miała miejsce 2 sierpnia, gdy kobieta spacerowała z dzieckiem wzdłuż rzeki.

POLSKA

Mężczyzna obrażał kobietę słownie i próbował wrzucić wózek z dzieckiem do rzeki. Groził kobiecie śmiercią i krzychał: „Heil Hitler” i „biała siła”.

11 listopada coroczny Marsz Niepodległości w Warszawie został ponownie zorganizowany przez koalicję ugrupowań, w tym Obóz Narodowo-Radykalny (ONR) i Młodzież Wszechpolską - organizacje powszechnie uważane za ideologicznie ekstremistyczne i nacjonalistyczne. Organizator marszu, Robert Bąkiewicz, w przemówieniu poprzedzającym marsz powiedział, że „Żydzi chcą ograżyć naszą Ojczyznę”, nawiązując do wezwań do powszechnego, przyspieszonego zwrotu własności prywatnej. Nie było żadnych doniesień o przemocy. Uczestnicy skandowali hasła takie jak „Wielka Polska katolicka” oraz „Tu jest Polska, nie Izrael”. Niewielka liczba uczestników demonstrowała symbole białej supremacji w postaci krzyża celtyckiego.

11 listopada władze Wrocławia rozwiązały skrajnie prawicowy Marsz Niepodległości po tym, jak uczestnicy zignorowali wielokrotne wezwania policji do zaprzestania antysemickich śpiewów i używania rac. Część uczestników odmówiła rozejścia się i zaatakowała policję racami, butelkami i kamieniami. Policja użyła armatek wodnych i gazu łzawiącego, próbując opanować tłum. Rzecznik wrocławskiej policji poinformował, że trzech policjantów i dwóch przechodniów zostało rannych, a 14 osób zostało zatrzymanych.

10 listopada ABW aresztowała dwie osoby w Warszawie i Szczecinie, Zostały one oskarżone o planowanie ataków z użyciem broni palnej i materiałów wybuchowych na muzułmanów mieszkających w Polsce. ABW poinformowała, że podejrzani planowali napady na wzór zamachów terrorystycznych z Norwegii z 2011 r. oraz zamachów z Nowej Zelandii z 2019 r.

Problemem pozostała społeczna dyskryminacja Romów. W spisie powszechnym z 2011 r. odnotowano liczbę 16.723 Romów, chociaż oficjalny rządowy raport na temat tej społeczności ocenia, że w kraju żyje 20-25 tys. Romów, a przedstawiciele społeczności romskiej szacują, że w kraju żyje 30-35 tys. Romów.

Liderzy społeczności romskiej skarżyli się na powszechną dyskryminację w zatrudnieniu, gospodarce mieszkaniowej, bankowości, wymiarze sprawiedliwości, mediach i edukacji.

W ciągu roku rząd przeznaczył 11,1 mln zł na programy wspierające społeczność romską, w tym programy edukacyjne. Dodatkowo Ministerstwo Edukacji pomogło w sfinansowaniu wyprawek szkolnych dla romskich dzieci. Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

POLSKA

dofinansowało stypendia szkolne dla romskich licealistów i studentów uniwersytetów, podyplomowe studia na temat kultury i historii Romów w Krakowie oraz romskie wydarzenia kulturalne i religijne.

Z przejawami nękania i dyskryminacji nadal spotyka się mniejszość ukraińska i białoruska.

6 marca media doniosły, że pasażerowie korzystający z transportu Uber w Warszawie zaatakowali fizycznie i werbalnie ukraińskiego kierowcę, używając wulgarnego języka w odniesieniu do jego narodowości, po tym jak odmówił włączenia muzyki w swoim radiu.

12 lipca nieznani sprawcy wrzucili butelkę z niezidentyfikowanym płynem do mieszkania wynajmowanego przez trzech Ukraińców w Warszawie. Na ścianach obok mieszkania umieszczono anty-ukraińskie hasła.

25 listopada prokuratura wszczęła śledztwo w sprawie znieważenia osoby ze względu na jej narodowość po tym, jak kobieta z Białegostoku umieściła w serwisie YouTube film, w którym werbalnie zaatakowała Ukrainkę w pociągu, twierdząc, że zajmuje ona zbyt wiele miejsca.

Akty przemocy, dyskryminacja i inne przejawy nadużyć na tle orientacji seksualnej i tożsamości płciowej

W konstytucji nie ma wyraźnego zakazu dyskryminacji na tle orientacji seksualnej, zakazuje ona dyskryminacji „z jakiegokolwiek przyczyny”. Przepisy odnoszące się do dyskryminacji w miejscu pracy obejmują kwestie orientacji seksualnej i tożsamości płciowej, ale przepisy dotyczące przestępstw na tle nienawiści i nawoływania do przemocy już nie. Pełnomocnik Rządu ds. Społeczeństwa Obywatelskiego i Równego Traktowania monitoruje dyskryminację osób i grup LGBTI. Organizacje LGBTI krytykowały Biuro Pełnomocnika za brak zainteresowania i zaangażowania w sprawy LGBTI. Rzecznik Praw Obywatelskich kontynuuje pracę w sprawach dotyczących praw człowieka osób LGBTI.

8 października Rzecznik wydał oświadczenie, w którym wyraził zaniepokojenie rosnącą dyskryminacją, nienawiścią oraz agresją słowną i fizyczną wobec osób LGBTI.

Kilka marszy równości spotkało się z gwałtownymi protestami. 13 kwietnia około 400 uczestników wzięło udział w pierwszym w tym roku marszu w Gnieźnie, podczas którego około 500 kontrademonstrantów rzucało w policję butelkami, jajkami i innymi przedmiotami oraz wykrzykiwało homofobiczne hasła.

POLSKA

W dniu 20 lipca w Białymstoku doszło do gwałtownych protestów przeciwko marszowi równości. Uczestnicy marszu zostali zaatakowani przez kontrmanifestantów próbujących zablokować marsz. Kontrdemonstranci obrażali słownie uczestników oraz rzucali w nich różnymi przedmiotami. Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji, Elżbieta Witek, skrytykowała „chuligańskie zachowania godzące w prawa innych” i „utrudnianie policji wykonywanie zadań” oraz podkreśliła, że funkcjonariusze zapewniają bezpieczeństwo „bez względu na głoszone przez obywateli hasła, światopogląd oraz przekonania”.

23 lipca premier Morawiecki ostro potępił przemoc wobec uczestników marszu.

25 lipca Przemysław Witkowski, dziennikarz pracujący dla lewicowego pisma, został pobity we Wrocławiu po tym, jak otwarcie skrytykował graffiti anty-LGBTI, umieszczone na murze w pobliżu jednego z mostów miejskich. 30 lipca policja zatrzymała sprawcę i oskarżyła go o spowodowanie uszczerbku na zdrowiu i groźby związane z przynależnością polityczną. 18 listopada wydano wyrok skazujący mężczyznę na rok więzienia oraz grzywnę w wysokości 5.000 złotych. Wyrok nie był prawomocny.

28 września policja użyła armatek wodnych oraz gazu łzawiącego w celu rozproszenia kontrademonstracji podczas drugiego dorocznego lubelskiego marszu równości. Policja zatrzymała 38 osób, które próbowały zakłócić marsz, w tym małżeństwo, które posiadało materiały wybuchowe. Mężczyzna i kobieta zostali oskarżeni o nielegalną produkcję i posiadanie materiałów wybuchowych, co jest zagrożone karą do ośmiu lat pozbawienia wolności.

W wypowiedziach wielu polityków z różnych partii pojawiały się ataki na „ideologię LGBTI”. Na przykład, w sierpniu prezes partii PiS Jarosław Kaczyński powiedział, że kraj musi bronić się przed osobami, które „chcą wedrzeć się do naszych rodzin, naszych szkół i przedszkoli, chcą odbierać nam naszą kulturę, naszą wolność, atakują nasze świętości, atakują Kościół”, chcą podważać to, co jest normalne.

W ciągu roku ponad 30 samorządów w całym kraju przyjęło deklaracje anty-LGBTI (tzw. „Stefy wolne od ideologii LGBTI”), nieformalne uchwały koncentrujące się głównie na zapobieganiu „ideologii LGBTI w szkołach”. Organizacje pozarządowe zajmujące się prawami osób LGBTI zwróciły uwagę, że uchwały te mogą wywierać mrozący efekt na instytucje podległe samorządom lokalnym i mogą zwiększyć liczbę przestępstw z nienawiści. Dziesiątego grudnia Rzecznik Praw Obywatelskich złożył pięć pozwów do wojewódzkich

POLSKA

sądów administracyjnych przeciwko samorządom, które przyjęły deklaracje przeciwko osobom LGBTI, argumentując, że deklaracje te dyskryminują osoby LGBTI i naruszają ich prawa.

Część 7. Prawa pracowników

a. Wolność zrzeszania się oraz prawo do rokowań zbiorowych

Przepisy prawa stanowią, że pracownicy mają prawo tworzyć niezależne związki zawodowe i do nich wstępować oraz prawo do prowadzenia rokowań zbiorowych i organizowania legalnych strajków. Prawo zabrania dyskryminacji antyzwiązkowej, przewiduje środki prawne, na mocy których pracownicy zwolnieni z pracy za działalność związkową mogą żądać przywrócenia do pracy. W przypadku osób samozatrudnionych lub pozostających w stosunku pracy na podstawie umowy cywilnoprawnej dopuszcza się utworzenie związku zawodowego.

Pracownicy państwowi, w tym funkcjonariusze policji, straży granicznej, służby więziennej i pracownicy Najwyższej Izby Kontroli mogą być członkami wyłącznie jednego związku. Pracownicy służb uznawanych za kluczowe, takich jak służby bezpieczeństwa, Najwyższa Izba Kontroli, policja, straż graniczna oraz straż pożarna, nie mają prawa do strajku - mają natomiast prawo do organizowania protestów i dochodzenia swoich roszczeń poprzez mediację lub na drodze sądowej.

Związek zawodowy zostaje zarejestrowany, jeśli co najmniej 10 uprawnionych osób przyjmie uchwałę o jego powołaniu. Nowo ustanowione związki zawodowe muszą powołać komitet założycielski składający się z trzech do siedmiu osób. Nowy związek zawodowy musi dokonać rejestracji w Krajowym Rejestrze Sądowym w ciągu 30 dni od przyjęcia uchwały. Sąd może usunąć związek zawodowy z rejestru tylko jeśli związek przyjmie uchwałę o rozwiązaniu, nie jest w stanie działać z racji bankructwa, likwidacji, reorganizacji firmy, w której funkcjonuje, lub jeśli przez ponad trzy miesiące posiada mniej niż 10 członków.

Legalny strajk może być ogłoszony po uzyskaniu zgody większości głosujących pracowników. Z racji wymogu przeprowadzenia mediacji, strajku nie można zorganizować wcześniej niż 14 dni po tym, jak pracownicy przedstawią swoje żądania pracodawcy.

Przepisy prawa obligują pracodawcę do powiadomienia Okręgowego Inspektoratu Pracy o sporze zbiorowym w miejscu pracy. Uciążliwe procedury utrudniają pracownikom spełnienie

POLSKA

wszystkich wymogów koniecznych do zorganizowania legalnego strajku. Na mocy prawa pracy strajk może dotyczyć wynagrodzeń i warunków pracy, świadczeń socjalnych, praw związkowców i swobód pracowników. Przepisy zabraniają rokowań zbiorowych w przypadku kluczowych pracowników służby cywilnej, wyznaczanych lub wybieranych pracowników organów państwowych i samorządowych, sędziów oraz prokuratorów.

Kary za utrudnianie działalności związków zawodowych wahają się od grzywny po prace społeczne. Władze nie egzekwowały stosownych przepisów prawa w sposób skuteczny. Zasoby, kontrole oraz wysiłki naprawcze nie były adekwatne, a niskie grzywny nakładane jako kara były nieskutecznym środkiem odstraszającym dla pracodawców. Procedury administracyjne i sądowe były znacząco opóźnione oraz poddawane apelacji. Związki zawodowe zarzucały władzom niespójne egzekwowanie zakazu odwetu na strajkujących. 10 kwietnia międzynarodowa firma Orpea zwolniła dyscyplinarnie Annę Bacię, fizjoterapeutkę z 16-letnim stażem pracy, która była przewodniczącą związku zawodowego reprezentującego pracowników firmy. Według Ogólnopolskiego Porozumienia Związków Zawodowych, zwolnienie, które nastąpiło wkrótce po ujawnieniu przez pracownicę działalności związkowej, było nielegalne, ponieważ była ona chroniona przez prawo dotyczące takiej działalności, a związek zawodowy nie wyraził zgody na jej zwolnienie.

Przedstawiciele związków zawodowych wskazują, że dochodzi do naruszeń swobody zrzeszania się i prawa do rokowań zbiorowych. Wielu pracowników korzystało z prawa do organizowania się i wstępowania do związków zawodowych, jednak w wielu małych i średnich firmach, które zatrudniają większość pracowników w kraju, dyskryminowano osoby, które próbowały się zrzeszać. Rząd wprowadził odpowiednie uregulowania prawne, jednak kary były niewystarczające, by zapobiec naruszeniom.

Przywódcy związkowi nadal informowali, że pracodawcy regularnie dyskryminują pracowników, którzy usiłują się organizować lub wstępować do związków, szczególnie w sektorze prywatnym. Dyskryminacja zazwyczaj przyjmowała formy zastraszania, rozwiązywania umów o pracę bez zachowania okresu wypowiedzenia i likwidowania stanowiska pracy. Niektórzy pracodawcy stosowali sankcje wobec pracowników, którzy usiłowali tworzyć związki zawodowe.

b. Zakaz pracy przymusowej lub obowiązkowej

POLSKA

Prawo zabrania wszelkich form pracy przymusowej lub obowiązkowej. Mimo to odnotowano przypadki pracy przymusowej.

Władze skutecznie egzekwowały przepisy prawa. Kary za naruszenia dotyczące pracy przymusowej były wystarczająco surowe i skutecznie pełniły funkcję odstraszącą. Według najnowszych statystyk, w 2018 r., władze udzieliły wsparcia 109 ofiarom pracy przymusowej.

Doniesienia dotyczyły mężczyzn z kraju i z zagranicy, którzy zmuszani byli do pracy w rolnictwie, produkcji i przetwórstwie żywności, oraz mężczyzn, kobiety i dzieci, których zmuszano do żebractwa (patrz: 7.c. Zakaz pracy dzieci).

Patrz również: „Raport na temat handlu ludźmi”, Departament Stanu USA:

<https://www.state.gov/trafficking-in-persons-report/>.

c. Zakaz pracy dzieci i minimalny wiek zatrudnienia

Przepisy zabraniają zatrudniania dzieci poniżej 16. roku życia, z wyjątkiem sfer kultury, sztuki, sportu i reklamy, pod warunkiem, że rodzice lub opiekunowie oraz okręgowy inspektor pracy wyrażą na to zgodę. Inspektor pracy wydaje pozwolenie na podstawie badań psychologicznych i lekarskich. Praca wykonywana przez dziecko nie może stanowić zagrożenia dla jego życia, zdrowia oraz rozwoju fizycznego i psychicznego ani utrudniać edukacji. Władze wprowadziły stosowne regulacje prawne, ale sankcje nie były wystarczające, by zapobiec naruszeniom prawa.

Miały miejsce przypadki zatrudniania dzieci w wieku poniżej 18 lat przy ryzykownych pracach w rolnictwie, zwłaszcza w gospodarstwach rodzinnych. Romskie dzieci migrantów z Rumunii zmuszano do żebractwa. Dochodziło do komercyjnego wykorzystywania seksualnego dzieci (patrz: Część 6).

d. Dyskryminacja dotycząca zatrudniania lub zawodu

Przepisy prawa zabraniają jakiegokolwiek dyskryminacji dotyczącej zatrudniania lub zawodu, bezpośredniej lub pośredniej, ze względu na rasę, płeć, kolor skóry, religię, poglądy polityczne, narodowość, pochodzenie etniczne, niepełnosprawność, orientację seksualną, wiek, członkostwo w związkach zawodowych, oraz niezależnie od tego, czy dana osoba jest zatrudniona w oparciu o umowę na czas określony czy nieokreślony, w pełnym czy w niepełnym wymiarze godzin. Przepisy prawa nie zabraniają wprost dyskryminacji na tle języka, zarażenia wirusem HIV, tożsamości płciowej lub statusu społecznego. Według

POLSKA

Polskiego Towarzystwa Prawa Antydyskryminacyjnego zgodnie z prawem oskarżony musi udowodnić, że nie doszło do dyskryminacji, ale sędziowie często przenosili na ofiarę ciężar udowodnienia, że doszło do dyskryminacji. Władze wprowadziły stosowne regulacje prawne, ale sankcje nie były wystarczające, by zapobiec naruszeniom prawa.

Zdarzały się przypadki dyskryminacji przy zatrudnianiu i wykonywaniu pracy ze względu na płeć, wiek, status mniejszości, niepełnosprawność, poglądy polityczne, orientację seksualną, tożsamość płciową i przynależność do związków zawodowych. Dochodziło także do przypadków dyskryminacji pracowników romskich (Patrz: Część 6).

e. Akceptowalne warunki pracy

Minimalne miesięczne wynagrodzenie w Polsce oraz minimalna stawka godzinowa za pracę na podstawie formalnej umowy jest wyższa od minimum socjalnego. Nie określono minimalnej stawki w zatrudnieniu nieformalnym. Władze skutecznie egzekwowały przepisy dotyczące wynagrodzenia, jednak sankcje nie były wystarczające, by zapobiec naruszeniom prawa; zdarzały się jednak doniesienia o niewypłacaniu lub zaniżaniu wynagrodzeń za pracę wykonywaną nieformalnie, zwłaszcza przez migrantów z Ukrainy pracujących w budownictwie i rolnictwie.

Konstytucja zapewnia każdemu pracownikowi prawo do dni ustawowo wolnych od pracy, a także do corocznych płatnych urlopów.

Przepisy prawa definiują surowe i szerokie warunki minimalne zapewniające przestrzeganie zasad BHP przez pracowników oraz nadają PIP uprawnienia do kontroli przestrzegania przepisów BHP oraz do zamykania miejsc pracy, w których panują niebezpieczne warunki. Pracownicy mogli bez szkody dla swojego zatrudnienia zrezygnować z uczestniczenia w działaniach zagrażających ich zdrowiu lub bezpieczeństwu, a władze skutecznie chroniły pracowników w takich sytuacjach. Uprawnienia PIP ograniczają się do gospodarki formalnej, jednak jednym z jego obowiązków jest też kontrola legalności zatrudnienia, co może przyczynić się do ograniczenia pracy w gospodarce nieformalnej i zapewnienia takim pracownikom odpowiednich warunków bezpieczeństwa i higieny pracy.

Ograniczone zasoby nie pozwalały na skuteczne egzekwowanie przepisów dotyczących płacy minimalnej, przepracowanych godzin, BHP w miejscu pracy w sektorach formalnych i

POLSKA

nieformalnych. Zbyt mała liczba inspektorów pracy nie pozwalała na skuteczne odstraszenie nieuczciwych pracodawców.

Według raportu PIP za 2018 r. najczęstszymi naruszeniami prawa pracy były brak zapłaty za wykonaną pracę, opóźnienia w wypłacie wynagrodzeń, brak zapłaty za godziny nadliczbowe oraz brak zawarcia pisemnej umowy o pracę w sytuacjach, gdy była wykonywana stała praca pod nadzorem pracodawcy. Większość naruszeń w zakresie wynagrodzeń miało miejsce w usługach, budownictwie i przetwórstwie. Osobami szczególnie narażonymi na tego typu wykroczenia byli pracownicy sezonowi. Raport PIP nie obejmował pracowników domowych, ponieważ inspektorzy mogli przeprowadzać kontrole jedynie w przedsiębiorstwach, a nie w domach prywatnych. Drugim najczęstszym problemem było nienależyte ewidencjonowanie czasu pracy.

Pracodawcy często ignorowali wymogi dotyczące zapłaty za nadgodziny. Duży odsetek osób z Ukrainy i Białorusi zatrudnionych w budownictwie i sezonowo w rolnictwie otrzymywał wynagrodzenie niższe od ustawowego minimum. Duży rozmiar szarej strefy - szczególnie w sektorze budowlanym i transportowym - oraz mała liczba państwowych inspektorów pracy sprawiały, że egzekwowanie minimalnej płacy sprawiało trudności. Definicja gospodarki nieformalnej Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) obejmuje niezarejestrowane zatrudnienie wykonywane bez formalnej umowy, bez wyliczania składek na ubezpieczenie społeczne, od którego nie płaci się podatku dochodowego. Według GUS w 2017 r. (ostatni rok, za który dostępne są dane) ok 5,4% siły roboczej (880 tys. osób) pracowało w gospodarce nieformalnej.

Kary dla pracodawców nie są wystarczająco wysokie, żeby zniechęcić ich do naruszeń.

PIP kontynuowała kampanię podnoszącą świadomość społeczną, której celem jest ograniczenie liczby wypadków pracowników zajmujących się pozyskiwaniem i zrywką drewna i przeprowadziła kampanię społeczną „Pracuj legalnie” promującą legalne zatrudnienie. PIP kontynuowała kampanię prewencyjno-informacyjną „Budowa. Stop wypadkom!” skierowaną do firm budowlanych i obejmującą szkolenia dotyczące norm BHP dla pracowników i pracodawców. W ciągu roku PIP wprowadziła także kampanię „Szczepnij życie – bezpieczna praca w gospodarstwach rolnych”, wizytowała wiele prywatnych gospodarstw i organizowała szereg konkursów dla rolników indywidualnych.

POLSKA

Pracownicy byli systematycznie zmuszani do pracy w warunkach przekraczających normy narażenia na chemikalia, pył i hałas. Zgodnie z raportem PIP z 2018 r., główną przyczyną wypadków w miejscu pracy były nieodpowiednie szkolenia pracowników, niska jakość narzędzi oceny ryzyka związanego z pracą oraz nieodpowiednie środki podejmowane przez pracodawców w celu zapobiegania wypadkom.